

Wodianer-Nemessuri Zoltán

Hócsalán és Liliom

*arckép és korrajz három felvonásban, kilenc képben,
Dr. Erődi-Harrach Béla emlékezései nyomán*

Felelős kiadó: Erődi-Harrach Adrienne

Budapest, 2014

ISBN 978-963-08-8906-3

borítógrafika: Pásztor Gyöngyi

portréfotó: Erődi-Harrach Adrienne archívumából

könyvterv és kivitelezés: Csányi Tamás

Igen, tovább álmodjuk!

*gondolatok egy színmű elé, emlékezőként
és ráhangolásként*

NÉHÁNY évvel ezelőtt vastag könyvet vehettünk kezünkbe, amely egy gazdag élet legmértöbb emberi pillanatait tárta elénk irodalmi megfogalmazásban. Néhány száz oldal, sokak számára elérhetetlen és csodálatos élethelyzetekkel, találkozásokkal. Gyermekkorban szerettem Karl May kalandjait, nem tudtam letenni őket. Erődi-Harrach Béla emlékeit olvasva e történetek köszöntek vissza, de nem a fantázia, hanem a valóság elbeszéléseként. A *Rendületlenül* csodálatos életmese...

JELEN kötet újra megidézi ezt a csodálatos szellemet, megrajzolja az embert, még teljesebben látatva Béla bá' emberi fejlődését, útját a történelemben. A felvonások és színek sora tisztán mutatja meg emberi hitelességét, nagyságát. Minden szín felvillantja hitét Isten nagy titkában, a teremtésben és az emberben. Egy polgári Magyarország letűnt erejét, mely kultúrát és közéletet teremtett, szabad és építő módon erősítve az itt élőket, hogy szeressék hazájukat, tegyenek érte, hogy Európa legnemesebb áramlataihoz csatlakozhasson. Hitte és

élte, hogy mindenki – ha csak annyit tud hozzátenni a nagy közöshöz, ami erejéből telik – a legtöbbet tette az országért, szeretett Magyarországaért. Magyar volt, nem szólamokban, hanem tetteiben. Mindenhonnan azt hozta vissza, ami sajátos kultúránk gazdagodását jelentette.

ÉLETE, tudása, hite – melyet mélyen és minden nap megélt –, fáradhatatlan tenni akarása példaszzerű. Mindig, mindenütt teljesértékűen volt jelen. Béla bá' életének sikerét felesége, Adrienne asszony tette elérhetővé gondoskodásával, okosságával mindannyiunk számára. Egyenes és szilárd jellemében, életvezetésében közös vonások sorát lehet felismerni. Béla bá' története kettejük sorsa, együttes csiszolódásuk és győzelmük története. W.-Nemesuri Zoltán e két sors és a múlt századi Magyarország tablóját megrendítő erővel rajzolja meg színművében.

AZ UTOLSÓ mondatok belém égtek, annyira emberiek és annyira jellemzőek Béla bá'-ra és Adrienne asszonyra: „*Sem az élettől, sem a haláltól nem kell félni. Hát még az álmoktól. Mindig lesznek, akik a mi terveinket tovább álmodják.*” Drága Béla bá', sokak nevében mondhatom: Igen, tovább álmodjuk!

Urr Ipoly, ciszterci

S z e r e p l őr k

Prof. Dr. Erődi-Harrach Béla **egyetemi tanár**

Tauffer Irma, **a felesége**

Dr. Erődi-Harrach Béla (Béla bá') **a nagyfiúk**

Dr. Erődi-Harrach Vilmos, **a középső fiúk**

Erődi-Harrach Tamás **a legkisebb fiúk**

Dr. Erődi-Harrach Béláné, Adrienne, **Béla bá' felesége**

Dr. Párdányi Miklós **gimnáziumigazgató**

MÁRIA, ERŐDIÉK HÁZVEZETŐNŐJE, MINISZTERI FÓTANÁCSOS, TELEKI PÁL MINISZTERELNÖK, BÁRDOSSY LÁSZLÓ KÜLÜGYMINISZTER, DELEGÁCIÓ-TAGOK, LAKY DEZSŐ MINISZTER, SCHÜLLER FERENC IGAZGATÓ, GÓZ ÉTA SZEMÉLYZETIS, EMMA SZOCIÁLIS NŐVÉR, IDŐSEBB CSERKÉSZ VEZETŐK, FIÚ- ÉS LÁNYCSERKÉSZEK

Helyszínek:

AZ ERŐDI VILLA SZALONJA, MINISZTÉRIUMI IRODA, MINISZTERELNÖKSÉGI ELŐTÉR, MINISZTERI DOLGOZÓSZOBA, VÁLLALATI/MINISZTÉRIUMI IRODA, KISSOBA, GIMNÁZIUMIGAZGATÓ IRODÁJA, CSERKÉSZSZÖVETSÉG HELYSÉGE, TÁBOR CSOBÁNKÁN (HÁLÓHELYISÉG EMELETES ÁGYAKKAL), KÖRTEREM

E L S Ő F E L V O N Á S

e l s ő k é p

e l s ő j e l e n e t

A Gellért-hegyi Erődi-Harrach villa szalonja az 1920-as évek végén, az asztalnál és karosszékekben a két szülő és fiaik: Béla, Vilmos és Tamás. A papa újságot olvas, a mama kötöget. A kisasztalon tölcseres gramofon szól, a gyerekek halkán sugdolóznak, a professzor felpillant, rájuk néz.

PROFESSZOR

Végre a nemzetközi sajtó is kezd tudomást venni a konszolidációról. Horthy kormányzót méltatják, s főképp Bethlent. Azt írják, a miniszterelnök gazdasági zseni. Bár erősen túlhangsúlyozzák a népszövetségi kölcsönt. Ezt elsősorban neked mondom, Béla. Még mindig közgazdász akarsz lenni?

BÉLA

Igen, édesapám. Követném a példáját, ha már egyetemi tanszékvezető lett.

PROFESSZOR

Ne ez vezéreljen, fiam. A professzori cím csak egy titulus, a tanszék állás. Hasznosnak kell lenni. Ezért szerveztük Teleki Pállal az Országos Szociálpolitikai Intézetet és a szegénysorsú egyetemi hallgatók támogatását. Láttál ínségeseket Franciaországban és másutt... Mi a tehetséges magyar ifjakat akarjuk felemelni. A gazdaságnak nem egyetlen célja a gazdagodás. Hát ti? **két kisebb fiára pillant**

VILMOS

Én diplomata lennék, édesapa. Azért a sok nyelvtanulás, ugye?

PROFESSZOR

A kultúra és a művelődés végett. Szolgálat az is. Tamás fiam?

TAMÁS

Én katona leszek. A tiszték jórésze elesett a hábo-

rúban. Ha vissza akarjuk szerezni Nagy-Magyarországot, elsősorban ránk lesz szükség.

PROFESSZOR leteszi a lapot, Tamásra mered

Tévedés. Szükség van hadseregre, még inkább egy erős gazdaságra, széleskörű oktatásra, hatékony szociálpolitikára... Majd megismerkedsz ezekkel is. A katonaság nem több és főleg nem különb, mint a társadalom, amely létrehozza. Mi közgazdászok például az ipar, az agrárium, a pénzügyek és a közlekedés katonái vagyunk. Ezek nélkül nem létezik hadsereg.

TAMÁS

Édesapámnak is vannak újoncai...

PROFESSZOR szélesen mosolyogva

Igen, a hallgatók. Nagypád újoncai a gimnázium diákjai voltak. Előbb engem igazgatott, csak azután a többieket. Később lett tankerületi főigazgató.

IRMA leteszi a kötést, a férjére pillant

Mondd el a gyerekeknek, a nagypapa hogyan ismerte meg a nagymamát. Ne csak a kötelességről legyen szó.

PROFESSZOR

Ahogy mondod, édes szívem. **hangos szóval**

Mária, kedves! Bejönne?

A szomszéd helyiségből kisvártatva belép a házvezetőnő, az ajtóban megáll.

MÁRIA

Méltóságos uram?

PROFESSZOR

Kérem, ne méltóságozzon. A tanár úr nekem tökéletesen megfelel. Az vagyok, nemdebár?

MÁRIA

Bocsánat... Tudtommal a tanszékvezetőknek az egyetemen méltóságos cím jár.

PROFESSZOR

Otthon vagyunk. Mondja kedves, megvan apám régi képe anyámról és az édesanyjáról?

MÁRIA

Hogyne, méltóságos uram. Nemrég poroltam le. Az ebédlőbe akasztottam a vitrin mellé. Máris hozom.

távozik

PROFESSZOR **a fiaihoz**

Előbb megnézik, azután elmondom. Habár láttátok elégszer. Nevezetes kép.

A házvezetőnő belép, a díszesen keretezett fotót a professzor kezébe adja.

PROFESSZOR

Köszönöm, kedves Mária. Elmehet. Nos... Atyám – első felesége halála után, immár gimnáziumi igazgatóként – optikai műszereket keresett az iskolai labornak. A bolt kirakatában meglátta ezt a képet.

Tetszik, fiúk?

GYEREKEK kórusban

Szép!

PROFESSZOR

Ő is annak találta. Az üzletbe lépve az első kérdése az volt: kiket ábrázol a kép, Calderoni úr? A jóember közölte: özvegy Ruttkay Miklósné a leányával. Kunmadarasi földbirtokosok. A fotó másoknak is tetszik, ezért tette a kirakatba. Nagypátoknak több se kellett. Szombaton felvette a ferencjósáját és a cilinderét, fogta a sétatálcáját és Kunmadarasra utazott. Ott a főjegyző segített bemutatkozni. Szó szót követett, majd atyám megkérte Ruttkay Mária kezét, azzal, hogy nemsoká indul vissza a vonata. Gyors döntésért esedezik. A szokatlan óhajba a két hölgy végül beleegyezett. Nagymamátok nemcsak gyönyörű leány, de eszes és jószágos lélek volt. Egyik gyöngéje nemesi származása, mely visszanyúlt negyedik Béla királyig, a másik, hogy Kossuth Lajos dédunokahúga. Több nem volt, de atyám e kettőt is megmosolyogta. Mondván, az ember értékét nem az ősök érdemei, hanem a sajátjai határozzák meg.

BÉLA

Ezért lettem cserkész, édesapa.

PROFESSZOR

S még miért?

BÉLA habozva

Hát... A fogadalom, a tíz törvény, az összetartozás. Még vallási különbség sincs köztünk. Csak hinni kell és betartani a szavunkat. A cserkészetnél kalandosabbat elképzelni se tudok.

PROFESSZOR

Kaland az egész élet. De pár dolgot mintha kihagytál volna.

BÉLA

Fegyelem és bajtársiasság. Tudja édesapa, hamarosan cserkésztsízt leszek.

PROFESSZOR

Mondd fiam, az említett tíz törvény közül melyik áll hozzád a legközelebb?

BÉLA

A kötelesség, mellyel Istennek, a hazánknak és embertársainknak tartozunk.

PROFESSZOR

Nagy szavak. Könnyebb kimondani, mint betartani.

A szalonra csönd telepszik. Az üvegajtón kopognak, belép a házvezetőnő, idősb Erődi-Harrachhoz fordul.

MÁRIA

Méltóságos úr, megjött a szabó a szövetmintákkal.

PROFESSZOR

Pár perc múlva küldje be, Mária. Addig kínálja egy pohár borral, teával vagy amit óhajt a mester.

MÁRIA

Igenis. **biccentve távozik**

IRMA

Mondd kedves, csak nem egy új öltönyt rendeltél? A legutóbbi is csak egyszer volt rajtad.

PROFESSZOR

Nem nekem készül.

IRMA

Melyik gyerekek?

PROFESSZOR

Nekik sem. Egyik hallgatónak. Nemsoká diplomázik, de nincs egy jó viselője. Kárpátaljai ruszin leghény. Gondoltam, legalább egy öltönnyel segítem, hogy illően doktoráljon. A fiú a legkiválóbbak egyike.

IRMA **mosolyogva**

A ruhacsináltatás nem kifejezetten dékáni kötelesség.

PROFESSZOR

A magam módján én is cserkész vagyok. Hogy is szól a törvényetek idevágó passzusa, Bélus?

BÉLA

Ahol tudunk, segítünk.

PROFESSZOR

Egyszerre két embert támogatok: a szántóvető fiát és a szabómestert. Ki-ki végezze a maga dolgát. Én is csak azt teszem.

BÉLA

Köztünk, cserkészek közt is vannak parasztfiúk.

PROFESSZOR

Két szót soha ne használj fiam: a *parasztot* és a *cseledet*. Mindkettő lekezelően pejoratív. Az egyik földműves, a másik háztartási alkalmazott. Ez az ő megbecsülésüket jelenti. Egymásra vagyunk utalva.

A színpad elsötétül.

m á s o d i k k é p

e l s ő j e l e n e t

Minisztériumi dolgozószoba, a főtanácsos az asztal mögött ül, iratokat tanulmányoz, belép egy 30 év körüli fiatalember, Dr. Erődi-Harrach Béla, megáll. Telefon csöng, a főtanácsos felveszi, közben ingerülten int: várjon!

FŐTANÁCSOS

Igen... Épp most érkezett, kegyelmes uram... Értem... Ahogy óhajtja. Részletesen tájékoztatom. Igenis. Viszonthallásra.

Tűnődve forgatja a telefonkagylót, végül leteszi.

FŐTANÁCSOS

Az ön ügyében a miniszter telefonált. Érdemes volt erőszakoskodnia. A kegyelmes úr azt mondja, a ha-

diköltségvetésből másfél millió pengőt adnak a javasolt munkás lakótelepre. Csak azon csodálkozom, hogy a cél érdekében képes volt zsaroláshoz folyamodni.

BÉLA

Méltóságos uram...

FŐTANÁCSOS **szárazon**

Még nem fejeztem be. Ön lemondással, sajtónyilatkozattal és parlamenti interpellációval fenyegetőzött. Tudok az ön társadalmi érzékenységről, és arról, hogy az apja az egyetemen Teleki Pál kollégája volt, de ez akkor is zsarolás.

BÉLA **emelt hangon**

Főtanácsos úr, nevezze, ahogy akarja. A munkámat végeztem. Vagyis azt, amivel a vármegye szociális tanácsadóként megbízott.

FŐTANÁCSOS **az asztal mögül feláll, kisétál, és a karosszékekre mutat**

Üljünk le. **helyet foglalnak** A cserkész ott segít, ahol tud, ugye?

BÉLA

Méltóságod gúnyolódik?

FŐTANÁCSOS

Vegye inkább elismerésnek. Az ön mentalitása ezen a területen fölöttébb hasznos. Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter, sőt a hadügy is méltányolja. Az Országos Nép és Családvédelmi alap, vagyis az

ONCSA eldöntötte, hogy a szegényparasztoknak szociális házakat épít és jószágot juttat. Csakhogy 1940-et írunk. Mond ez magának valamit?

BÉLA

Amit bárki másnak.

FŐTANÁCSOS

Nevezetesen?

BÉLA

Küszöbön a háború.

FŐTANÁCSOS

Épp ezért szorulnak háttérbe az ön... hm... elgondolásai. **bizalmasan közelebb hajol** Nézze barátom... Engedje meg, hogy így szólítsam. A háború sok mindent felülír. Az országnak korszerű hadseregére van szüksége. A revízió, vagyis az elszakított területek visszafoglalása...

BÉLA

Valóban fontos, de a szegényparasztság és az ipari munkásság nyomora a szélsőséges pártoknak kedvez. Egyébként koldusokból nem lehet modern hadsereget szervezni.

FŐTANÁCSOS **sóhajtva**

Csak a Jóisten a megmondhatója, a mai helyzetben mi előbbrevaló.

BÉLA

A kegyelem bennünk van. Élni kell vele.

FŐTANÁCSOS

Tisztelem a hitét. Akár papnak vagy szerzetesnek is mehetett volna, elvégre ciszterciek oktatták. Sok mindent tanult a cserkészeknél, csak egyvalamit nem. Ha jól tudom, az ön Vilmos öccse diplomata. A másik huszártiszt, nemdebár?

BÉLA

Mit nem tanultam meg a cserkészetnél, méltóságos uram?

FŐTANÁCSOS

Amit a két fivére elsajátított: az alkalmazkodást és a fegyelmet.

BÉLA

Különbség van a fegyelem és a vak engedelmesség között.

FŐTANÁCSOS

Olykor nehéz meghúzni a határt. Nos... A munkáslakóteleppel győzött, de a főispáni értekezleten veszített. Az urak fantaszta álmodozónak találták. Sajnálattal kell tudomására hoznom, hogy a decemberben lejáró megbízását nem hosszabbítják meg. S ha megenged egy személyes megjegyzést: hiányozni fog. Gondolom, magának is a munkája.

BÉLA

Hamarosan bevonulok. A katonaidőm már letöltöttem, de úgy tűnik, nemsoká ismét behívnak. A második bécsi döntés Észak-Erdélyt nekünk ítélte.

Méltóságod nem tudja, de mindkét nagyapám erdélyi. Úgyszólván hazamegyek.

FŐTANÁCSOS

Sok szerencsét. Nem tudom, mennyire veszi hasznát a közgazdasági és szociológiai tapasztalatainak, de a cserkésznek mindenképp. Az is egy hadsereg, nemdebár?

BÉLA **mosolyogva**

Összetartó közösség vagyunk, mely békés célok érdekében szerveződik. Nem véletlenül ível határon át. Eszméket és gyakorlati megvalósításukat szolgáljuk.

FŐTANÁCSOS

Amolyan nemzetközi lovagrend?

BÉLA

Bajtársias szövetség. Egyik pillére a keresztényszociális gondolat. A munkámat is annak alapján végzem. Nekünk cserkészeknek sem nyelvek, sem vallások nem számítanak, csak a saját emberséges törvényeink.

FŐTANÁCSOS **derűsen**

Akkor maradjon cserkész, bárhová veti a sors.

BÉLA

Úgy lesz, méltóságos uram. Tudja, az ember változik, de az elvei nem.

A színpad elsötétül.

h a r m a d i k k é p

e l s ő j e l e n e t

Miniszterelnöki dolgozószoba előtere, a küldöttség tagjai csoportba verődve ácsorognak, izgatottan társalognak, végül egy pap érkezik sietve, és csatlakozik a beszélgetőkhöz. Kórusban, halkán köszönnek.

KÜLDÖTTSEÉG

Dicsértessék, főtisztelendő úr!

PAP

Mindörökké... De nem papként, hanem a Nemzeti Újság főszerkesztőjeként jöttem.¹ Az urak még nem tudják: a nyilasok a Szabadság téren hangoskodnak, követelik a kormányváltást és a szélsőjobb hatalomra jutását.

BÉLA

Tudunk róla, ezért vagyunk itt.

PAP

Kinek a nevében? És mit akarnak a miniszterelnöktől?

BÉLA

Az FMSZ-t² és Magyary Zoltán professzor tanszékét képviseljük. Ő Dr. Fodor Ferenc egyetemi tanárt delegálta. A többiek: Alföldy Alajos, a Földművelésügyi Minisztérium főtitkára, Szabó Gyula tanár és Faragó Ede cserkész vezetőtiszt. Főszerkesztő úrral találkoztunk a cserkészmozgalomban. Ha Teleki és Bárdossy miniszterelnök hajlandóak fogadni minket, elmondjuk, miért jöttünk. De hisz főszerkesztő úr ismeri a céljainkat...

PAP

Épp emiatt csatlakoznék az urakhoz.

FODOR

Az egyetem, de legalábbis a tanszék forrong. Amit a nyilasok művelnek, kérem, az a jelen helyzetben szimpla hazaárulás. Puccsot akarnak, ami a komáromi tárgyalásokon végzetesen meggyöngítené a magyar pozíciót a tótok szemében. Csehországot Hitler bekebelezte, most a nácibarát szlovák vezetést bátorítja. A nyilasok ebből akarnak hasznot húzni, és a Felvidék visszacsatolását a maguk érdekének feltüntetni. A kormánynak épp most nem hiányzik a felfordulás.

BÉLA

Főszerkesztő urat tán meglepi, de elsősorban egy kiállítást tervezünk.

PAP

Doktor úrnak mindig sikerül meglepnie. Mi lenne a kiállítás célja?

BÉLA

Egyik az elengedhetetlen földreform propagálása. A felvidéki magyarság visszatérésekor ne halogassuk tovább. A másik a szélsőjobb megállítása. A földosztás letörné a demagógiát. Ez a magyar jövő záloga, nem a háborúba lépés. A kormányzó úr őfőméltósága és Teleki gróf így gondolják. Ezért bátorkodtunk a miniszterelnökségre jönni.

ALFÖLDY FŐTITKÁR

A földművelésügy kidolgozott egy tervezetet. Teleki tud róla.

FODOR

Az egyetem készítette a statisztikát, mely a birtokviszonyokat és a tőkeeloszlást térképezte fel. Meg kell ismertetni a magyarsággal és főképp a társadalom felelős tényezőivel. Máskülönben sose lesz kibontakozás.

PAP

Ha Teleki tud róla, mi értelme itt és most megismételni?

SZABÓ és FARAGÓ **egyszerre**

Muszáj! **egymás szavába vágva** Nézze főszerkesztő úr...

Hallgasson ide... **Faragó csöndet int, a paphoz fordul**

FARAGÓ

Az országban ma egyetlen mozgalom van, mely az osztálykülönbségeken képes felülemelkedni. Látja és próbál ellene tenni, méghozzá a fiatalok körében. A cserkészlet útravaló, de út is kell hozzá. Teleki a mozgalom apostola és legjelesebb támogatója.

PAP

Na és mik az urak egyéb óhajai?

BÉLA

Engedtessek meg, hogy azok kifejtésével várjunk a meghallgatásig. Jó esetben hamarosan sor kerül rá.

PAP

Maguk értelmiségiek. Teleki hagyján, de miért hiszik, hogy a parasztok és a munkások épp magukra hallgatnak?

BÉLA

Mienk a felelősség, főszerkesztő úr. Az egyház a lelkeket istápolja. A gazdasági-társadalmi viszonyok átalakítása más kérdés. Részben politika, részben felismerés és tervezés dolga. Utóbbira képeztek minket, így hát próbálunk a hivatásunknak megfelelni.

PAP

A kegyed édesapja egyetemi dékán. Nem óhajt az ő nyomdokába lépni?

BÉLA

Apám a munkájának él, nem a titulusának. Van egy szállóigéje. *Aki feljebb jut, ne adja alább.* Úgy érti: magasabbról messzebb látni, de sose tévesszük szem elől a lentebb állókat, azokat, akik számítanak ránk.

Bélát Teleki és Bárdossy a nyitott ajtóban hallgatják.

TELEKI

Apja egyik jó mondását idézte. Magam is hallottam.

BÉLA **kissé zavartan**

Mély tiszteletem, kegyelmes uram!

TÖBBIEK **meghajolva** Jó estét, tiszteletem.

BÁRDOSSY **tartózkodóan** Mi szél hozta az urakat?

BÉLA

Az elhatározást egy véletlen esemény erősítette meg. Tanúi voltunk a nyilasok Szabadság-téri randalírozásának.

TELEKI

Kedves fiatal barátom. Az ön apja szerint nincsenek véletlenek. Gyakran mondogatja, a véletlen az a szituáció, amikor a Jóisten meg akarja őrizni az in-

kognitóját. Ez vezérelte magukat a tüntetés helyszínére.

BÉLA

Kegyelmes uram...

BÁRDOSSY türelmetlenül

Térjünk a tárgyra. Kérem, röviden közöljék, mit óhajtanak a miniszterelnök úrtól és tőlem. Annak tudatában, hogy a helyzettel mi is tisztában vagyunk. Nincs vesztegetni való időnk.

BÉLA

Nos, ha megengedi, kegyelmes uram... Szeretnénk a szélsőjobb uszítás útját állni. Ellentüntetés, plakátok, az ifjúság mozgósítása. Ehhez kérünk támogatást.

PAP

Továbbá javasoljuk Antal István³ propagandaügyi államtitkár menesztését. Kifejezett aknamunkát folytat Horthy Miklós és a kormány ellen.

TELEKI

Antal távozása eldöntött kérdés. Nemcsak ágált az FMSZ ellen, hanem követelte a maguk szervezete és a cserkészmozgalom betiltását. Valamiféle náci szellemű félkatonai alakulattal akarja felváltani. Velük készülne a háborúra. Az urak tudják, a hadbalépés esküdt ellensége vagyok.

BÉLA

Tudjuk kegyelmes uram, ezért kérünk felhatalmazást.

TELEKI

Megadom. **Bárdossyhoz fordul** Külügyminiszter úr? Mekkora problémát okozhat a német-magyar kapcsolatokban egy ellentüntetés? Mit szólna hozzá Ribbentrop és főképp Hitler?

BÁRDOSSY

Erőteljesen tiltakoznának. Minden bizonnyal megpróbálnák a kormányzót zsarolni. Mindazonáltal tárgyalni csak erőpozícióból lehet. Meg kell mutatnunk a náciknak, hogy a nyilas csürhe csak egy törpe kisebbség, s hogy támogatóiknak a Teleki-kormányban nincs helyük.

TELEKI **a küldöttséghez fordul**

Uraim. Az önök csoportja, az FMSZ egy ideig részt vesz a kormánypropaganda alakításában. Rádió- és sajtóanyagokat készít, plakátot nyomtat, tömegtüntetést szervez, mozgósítja az ifjúságot. A cél az államrezon megóvása. **Bélához fordul** Kedves fiam. Kérésem van magához és Faragó úrhoz. A cserkészeket tartsák távol az eseményektől. Az egy keresztény szellemű, nevelő célú, politikamentes mozgalom. *Nem valami ellen, hanem valamiért* szerveződött. Ki-ki tegye a maga dolgát. Isten önökkel.

BÉLA

Ha megengedi kegyelmes uram... Bátorkodtam magammal hozni a vasárnapi megmozdulás plakátjának a szövegtervezetét. Mielőtt távozunk, méltóztassék egy pillantást vetni rá.

TELEKI **rövidlátóan hunyorogva**

Olvassa fel.

BÉLA **elővesz egy papírt, széthajtja**

Öt sorba szerkesztettem. Íme:

OLVASD!

Aki ma lázít,

aki ma fegyelmet bont,

aki ma bomlaszt:

HAZAÁRULÓ!

TELEKI

Jóváhagyom. Hány embert várnak a tüntetésre?

BÉLA

Legalább tízezret, főképp munkásfiatalokat.⁴

TELEKI

Ha jól tudom, a maguk mozgalma legfeljebb negyven főből áll.

BÉLA **mosolyogva**

Igyekszünk csodát művelni, kegyelmes uram.

TELEKI

A csodát hagyják a szentekre. Dolgozzanak.

A színpad elsötétül.

n e g y e d i k k é p

e l s ő j e l e n e t

Laky Dezső⁵ tárca nélküli (közellátási) miniszter dolgozószobájában. Béla miniszteri másodtitkár az asztal előtt áll. Laky indulatos hanghordozással beszél.

LAKY

Mint tudja, református vagyok. Miniszterként ügyelnem kell a vallási egyensúlyra. Ezért lett másodtitkár. Munkatársaim szerint ön lázadó szellemű, úgynevezett „népbarát”. Én is az vagyok, de manapság elsősorban fegyelemre van szükség. Jó lenne, ha ehhez tartaná magát.

BÉLA

Kegyelmes uram...

LAKY

Hogy merészel közbevágni? Ne képzelje, hogy csak

azért, mert az apja Teleki barátja volt, a saját szobámban szemtelenkedhet! A miniszterelnök elhunyt. Nálam nincs protekciója!

A szobára csönd borul, Béla mereven áll.

BÉLA

Bocsánat, miniszter úr...

LAKY

Erdélyi rokonaira hivatkozott, mégse magát vittem Nagyváradra. Tudja miért?

BÉLA

Sejtelmem sincs, kegyelmes uram.

LAKY

Páran úgy vélik, titkár urat az én politikai terveim túlságosan foglalkoztatják. Nem vagyok meggyőződve róla, de utánam senki se szimatoljon. Persze ön is tudja, táplállok bizonyos ambíciókat. Alkalmas lennék miniszterelnöknek, de a kormányzó úr öfőméltósága nem hajlik rá. Érthető vagyok?

BÉLA

Nem vagyok bejáratos ily magas körökbe.

LAKY

Mondja csak... Jó ötletnek találta a vásárlókönyvecske bevezetését?

BÉLA

Kiválónak. Mivel csak magyarok kaphatják, meg-

akadályozza, hogy az átvonuló német csapatok olcsón felvásárolják az élelmiszereinket és az iparcikkeinket. Nem lehet belekötni, hiszen miniszter úr a hadigazdálkodás szükségleteire hivatkozott. Mindazonáltal...

LAKY indulatosan

Folytassa!

BÉLA

Féltő, hogy kegyelmes uram intézkedését a német hadvezetés nem bocsájtja meg.

LAKY pattogva

Nem ők az urak Magyarországon. Ha rajtunk múlik, nem is lesznek. Mint tudja, nemrég jártam Genfben, magánúton. A vásárlókönyvecskét az ot-taniak is kiváló eszköznek tartják.

BÉLA

Hadbalépésünk küszöbén a semleges Svájc nem tényező. Ráadásul úgy hírlik, a németeknek bankárkodnak. Veszedelmes barátság.

LAKY

Ne nézzen ennyire ostobának! Végül is nem titok: az angolokkal folytattam megbeszélést. Követem Horthy kormányzó politikáját. Maradéktalanul egyetértünk. A főméltóságú úr nem a német, hanem az angol orientáció híve. Ehhez mit szól?

BÉLA

Kegyelmes uram biztos benne, hogy valóban angolokkal találkozott?

LAKY

Ki mással, Erődi? Genf a brit titkosszolgálat egyik központja.

BÉLA

Lehetséges kegyelmes uram, de meglehetősen... huzatos. Tudomásom szerint Genfben jelen van a Gestapo is.

LAKY

Ön rémeket lát. Nem nőtt ki a cserkésznapdrágból. Fenemód gyerekes... Hordja még a *Légy résen* feliratú övcsatját?

BÉLA

A minisztériumban természetesen nem. De ha szabad kérdezni: hogy sikerült miniszter úr berlini útja?

LAKY **önelégülten**

A német kormány kitüntető szívélyességgel fogadott. Még csak nem is sejtik, miért jártam Genfben. No, de ez nem tartozik magára. Miattam ne aggódjon.

BÉLA

Mi tagadás, rossz érzéseim vannak, miniszter úr.

LAKY

Tartsa meg. Ez a kiscserkész mentalitás a mai háborús időkben enyhén szólva idejétmúlt. Távozhat.

A színpad elsötétül.

ö t ö d i k k é p

e l s ő j e l e n e t

A Gellért-hegyi Erődi-Harrach villa szalonja. Idősb Erődi pokrócba takarva, betegen üldögél, vele szemben Béla fia. A helyiségben egyetlen körte világít.

PROFESSZOR

Amióta szegény édesanyád elment, sehol se találok magam. Már csak egyetlen célom van: hogy kövessem. A háborút elvesztettük, mindenütt szovjetek és Moszkvából hazahurcolt kommunisták. Nehéz idők várnak rád, fiam.

BÉLA

Hívó embernek hinnie kell, édesapa. A gondviselés velünk van a veszteségben is.

PROFESSZOR

Az igen, de mi már nincs kire gondot viseljünk. Az

ország szakadékba tart. A német megszállást az orosz váltotta fel. Egyik öcséd Párizsban rekedt, a másik a visszavonuláskor Ausztriában. Még jó, hogy ezen a villán kívül nincs vagyonunk, s ezt is el fogják kobozni. Érzésem szerint nyakunkon az államosítás és a totális diktatúra.

BÉLA

Én is attól tartok. A munkám is oda van. Bár mint a hetedik fizetési osztályba tartozó tanácsos, az állással túl sokat nem veszítettem.

PROFESSZOR

Mivel foglalod el magad mostanság?

BÉLA

Tudja, a kommunista kollaboránsok kivettek a Kisgazdapártból, a minisztériumból elbocsájtottak. Van az a kis birtokom Csobánkán. Gyógynövénytermesztéssel akarok foglalkozni.

PROFESSZOR

Na és a cserkészlet?

BÉLA

Annak vége, édesapa. Negyvenhatban még sikerült újjászervezni. A huszonötös cserkészcsapat, a Szent Imre ebben is élen járt. Aztán letartóztatták Kölley György főtitztelendőt, a parancsnokunkat. A Magyar Cserkészszövetség megszűnt. Ami nem sikerült a nyilasoknak, azt egy tollvonással végbevitték a kommunisták.

PROFESSZOR

Lesz ez rosszabb, sokkal rosszabb is.

BÉLA

Élünk, édesapa. Ha nem lenne dolgunk a földön, követtük volna édesanyát.

PROFESSZOR

Csodálom, hogy ilyen könnyedén képes vagy magad mögött hagyni a múltad.

BÉLA

Elég izgalmas a jelen, hát még a jövő. Különben is alig van múltam. Pár gönc, semmi más. Megtenne valamit, édesapa? Behívná Máriát?

PROFESSZOR

Már nem utasíthatom, de megkérhetem.

A házvezető nő végszóra megjelenik az ajtóban.

MÁRIA

Bocsánat, méltóságos uram. Úgy éreztem, a fiatalúrral óhajtanak valamit.

PROFESSZOR

Jók a megérzései, kedves Mária. Kegyed már nem az alkalmazottunk. Sajnos csupán szállást és ételmet adhatunk, azt is ki tudja, meddig... De Béla fiának lenne egy kérése.

MÁRIA

Tessék parancsolni, doktor úr. Amíg itt élek, az

Erődi-Harrach család házvezetőnőjének tekintem magam.

BÉLA

Köszönöm, kedves Mária. Akkor legyen szíves hozza be a tükrös szekrényből az összes ruhám. Nem sok van, de mindegyiket.

MÁRIA **csodálkozva biccent**

Máris hozom.

PROFESSZOR

Mi akarsz velük?

BÉLA

Majd meglátja, édesapa. Eszembe jutott egy húsz évvel ezelőtti jelenet. Tanulságos volt. Próbálom megismételni.

Megérkezik Mária, karján vállfákra akasztott ruhaneműkkel.

BÉLA

Köszönöm, kedves Mária. Csak tegye a heverőre.

Feláll, odalép, Mária kimegy.

Nézze, édesapa. **sorra felemeli a ruhákat** Ez a cserkész-tiszti egyenruhám. A másik a minisztériumban viselt öltönyöm. Ez a társasági eseményekre készült szmoking és frakk a fogadásokhoz. Még egy öltöny... A hadnagyi díszegyenruhám... Öltözik a ki-

rándulásokhoz... Nagyjából ez minden. Mit is hagyok magam mögött? Régi holmikat. Nem olyan nehéz megválni tőlük.

PROFESSZOR

Értem. De mi volt az a húsz évvel ezelőtti esemény? Miről jutott eszedbe?

BÉLA

Édesapa akkor mutatta meg a nagymama és a dédi fotóját. Nem a képtől nehéz megválni, hanem attól, amit jelképez és azoktól, akiket ábrázolnak. Tudom, nagy szavak, de ők a szívünkben élnek. Ezekre a holmikra nincs szükségem többé.

PROFESSZOR

Épp te, aki mindig frissen borotvált és elegáns vagy. Mire van szükséged?

BÉLA

Szerszámokra és egy kertésznadrágra. Az ültetvénynek bőven elég. Beletanulok és kertész leszek.

A színpad elsötétül.

M Á S O D I K F E L V O N Á S

e l s ő k é p

e l s ő j e l e n e t

Vállalati iroda, a falon tájképpel, az asztalon ernyős lámpával, bakelit telefonnal, iratokkal. Schüller igazgató munkába merül, belép Béla, az ajtóban megáll. Schüller az asztalt megkerülve hozzá siet.

SCHÜLLER

Kedves doktor úr, Isten hozta! Az Ön csobánkai birtokán a szemle sikeres volt. Megbízottunk szerint az ültetvény kifogástalan. Örömmel alkalmazuk, mint a délszaki növények szakértőjét.

BÉLA

Igazgató elvtárs igazán nagylelkű. Az a kis telep csak egy próbálkozás.

SCHÜLLER

Kérem, egymás közt ne elvtársazzon. Szólítson inkább kartársnak. Az legalább semleges és a viszonyunkat jobban kifejezi.

BÉLA

Köszönöm, igazgató kartárs.

SCHÜLLER

Üljünk le. **a dohányzóasztalhoz lépnek, a kopott karosszékekbe huppannak**

Úgy tűnik, Ön valódi szakemberré képezte magát. Tudtommal remek közgazda is. Most viszont két növényvel, az indiai hócsalánnal és a luffatökkel kell foglalkoznia. Elsőrendű ipari alapanyagok.

BÉLA

Őszintén szólva a növénytermesztésben kezdő vagyok. Ön a szakember, nem én.

SCHÜLLER

Majd beletanul. Doktor úrról eddig csupa jót hallottam. A Csobánkán látottak megerősítették ezt. Ami engem illet, csoda, hogy az urak, jobban mondva az elvtársak engednek dolgozni.

BÉLA

Igazgató kartárs hozzáértése, szakmai múltja...

SCHÜLLER

Nézze. Korábbi cégem, a Mauthner vetőmagtermesztő- és forgalmazó valóban az ország, sőt merem állítani, Közép-Európa legelső szakvállalata volt. Amíg én igazgattam, a dolgok rendben mentek. **bizalmasan közelebb hajol** Termelésre a kommunistáknak is szükségük van. Vezetőket ki lehet nevezni, de szakértőket nem. Ennek köszönhetem az állásomat. Amíg meghagyják.

BÉLA

Már az is meglepő lenne, ha az én felvételemhez hozzájárulnának.

SCHÜLLER

Meglepőbb az ön pályaváltoztatása. Vármegyei szociális megbízott, miniszteri titkár, osztálytanácsos... Hogy jutott eszébe gyógynövényeket termesztetni?

BÉLA

Megengedi, hogy egy idézettel válaszoljak?

SCHÜLLER

Hogyne, kedves doktor úr.

BÉLA

Szabad egy javaslattal élnem?

SCHÜLLER

Semmi akadály. Hallgatom.

BÉLA

Én nem elvtársazom, de igazgató kartárs se nevezzen doktor úrnak. Apám mindig azt mondta: csak

egy fokozat, nem több. Mögöttem van, ahogy a régi munkám. Az a világ a jelek szerint elsüllyedt. Gondoltam, érdemes valami újba fogni.

SCHÜLLER **mosolyogva**

Erődi kartárs egy idézetet említett...

BÉLA

Kipling *Ha* című verséből való.

SCHÜLLER

A szerzőt ismerem, a verset aligha. Maga mindenhez ért?

BÉLA

Dehogyan, igazgató kartárs. Kiplinget még cserkész koromban olvastam. Nos, három sora figyelemre méltó: *Ha szíved-lelked alkotását romba döntve látod / S nekilátsz, hogy kopott szerszámaiddal újra építsd azt... / És vesztesz, majd mindent újra kezdesz.* Egyetemistaként úgy éreztem, cserépkorsó vagyok, mely összetörhet, de nap mint nap újjá kell formálnom magam. Mostantól legalább annyi időt töltök a vállalatnál, mint a Fűvészkert könyvtárban. Keveset tudok a hócsalánról és a luffatökről.

SCHÜLLER

Manapság hasznosabb, mint Kipling.

BÉLA

Kérem, engedjen meg egy kérdést. Igazgató kartárs hívó?

SCHÜLLER **meglepetten**

Az vagyok, a magam módján.

BÉLA

Mindannyian a magunk módján. A hitünket az itt és most nem befolyásolja. Sokan felteszik a kérdést: miért hagyta a Jóisten, hogy kitörjön a háború? Miért haltak meg annyian és miért futott zátonyra számtalan emberi sors?

SCHÜLLER

Látom, nemcsak közgazdász. Filozofikus lélek. Ön mit gondol?

BÉLA

Azt, ami a neveltetésemből és a cserkész múltamból fakad.

SCHÜLLER

Nevezetesen?

BÉLA

Az élők osztályrésze a halál, végül az öröklét. A kérdés csupán az: mikor és hogyan halunk meg? A Jóisten az időn kívül áll. A sorsunkért mi, az időbe zártak vagyunk felelősek. Szabad akarattal magunk döntünk. Ezért megbocsásson, de velem, a családommal és az országgal történtek miatt nem igazán foglalkoztat. Sokkal inkább a jövő. Minden egyéb utólagos magyarázat.

SCHÜLLER

Erődi kartárs mégsem annyira filozofikus. Inkább a cselekvésben hisz.

BÉLA

Főképp abban, vagyis a saját tetteinkben. Julien Benda, a francia zsidó esztéta a huszas években írta *Az írástudók árulása* című könyvét. Olvasta?

SCHÜLLER

Az én területem a vetőmegtermesztés, de örömmel tanulok. Erről a Bendáról mit érdemes tudni?

BÉLA

Benda szerint: *Az emberiség többnyire a rosszat cselekedte, de a jót méltányolta. Ez tette lehetővé a megváltást. Majd sor került az írástudók árulására. Azóta az emberek nem csak teszik a rosszat –, méltányolják is. Mint néhány éve a nácik, most meg a kommunisták. Korunkban a bűn szólítja fel az erényt önigazolásra.*

SCHÜLLER **halkan**

Milyen találó... Példa rá az úgynevezett népbíróság, a koncepciók perek és a kitelepítés. Erődi kartárs családja hogyan úszta meg?

BÉLA

A házunkat ugyan államosították, de engem, mint kistermelőt megkíméltek. Ezt írtam a kérdőívre, amikor a foglalkozásomat firtatták. Szerencsém volt, s még csak hazudnom sem kellett.

SCHÜLLER

Lélekben most is cserkész, ugye?

BÉLA

Az vagyok igazgató kartárs. Csak az egyenruhát hordom belül.

SCHÜLLER

Nehéz lehet tőle megválni.

BÉLA

Nem lehet. Az ember megtartja a fogadalmát.

SCHÜLLER

Kartárs a budai cisztercieknél érettségizett, közigazdászként diplomázott, szolgált katonaként... Ha jól tudom, édesapja Teleki miniszterelnök barátja volt.

BÉLA

Nem a miniszterelnöké, hanem a tanszékvezető kollégáé. Hasonló nézeteket vallottak. Elleneztek a háborút és megjósolták, hogyan fog végződni.

Nemcsak ránk, értelmiségiekre, az egész társadalomra nézve. Én azonban úgy vélem, nem a katonai vereség a legborzasztóbb. Az ország talpra állt Trianon után is. Újfént megpróbálhatja.

SCHÜLLER

A jelen körülmények közt nehéz bízni benne. Erődi kartárs azt mondja, nem a vereség a legborzasztóbb. Akkor mi?

BÉLA

Az, hogy a mérce elveszett vagy a lehető legmé-

lyebbre süllyedt. Nem vagyunk tökéletesek, nem is arra vágyunk, de igyekeznénk, ha hagynák. A kommunisták az előző rendszer bűneire hivatkozva még nagyobbakat követnek el. Mintha egyik igazolná a másikat. Holott az európai civilizációnak évezredek óta csak egyetlen mércéje van, és az a kereszténység. Az emberi gyarlósággal együtt.

SCHÜLLER

Jól mondta, Erődi kartárs. Ez a rendszer a vallást nemcsak vitatja, hanem tiltja.

BÉLA

Nézze, igazgató úr, azaz bocsánat, kartárs. Úgy vélem, a harc a mércéért folyik. A hívek vesztesre állnak, dehát így kezdődött maga a kereszténység és hová jutott... Bármi lesz, a meggyőződésünkhöz próbálunk igazodni. Ebben a csatában még nem hirdettek győztest. Úgy hiszem, a mi életünkben nem is lesz eredményhirdetés.

SCHÜLLER

Becsülöm a derűlátását. Ezek után még inkább szeretném, ha a minisztérium beleegyezne az Ön alkalmazásába. Kérem, próbáljon a személyzetissel diplomatikusan viselkedni. Fura neve van: Gőz Etának hívják. Zsákjavító volt a szegedi kendergyárban. Hithű kommunista, ezért lett személyzetis. Sajnos emberekkel, nem zsákokkal van dolga. Erődi kartárs mutasson hajlandóságot és győzze meg.

BÉLA

Csak arra nem vagyok hajlandó, hogy úgy éljek, mintha egy ostromlott várban védekeznék. Az elvtársak épp erre törekednek. Azt akarják, hogy az emberek az országot hadszíntérnek képzeljék és az osztályharcot természetes állapotnak tekintsék. Ez nem más, mint a lélektani hadviselés része.

SCHÜLLER **fáradt-keserűen**

Érdekes időket élünk valóban, de Erődi kartárs inkább a vetőmag kereskedőkkel hadakozzon. Hátha a növény-fronton csatát lehet nyerni.

BÉLA

Azon leszek. Köszönöm a bizalmat igazgató kartárs.

Felállnak, kezet ráznak, a színpad elsötétül.

n á s o d i k k é p

e l s ő j e l e n e t

Minisztérium, Gőz Eta személyzetis szobája, a falon Rákosi és Sztálin-kép, íróasztal telefonokkal, ernyős lámpával. Az elhízott személyzetis az asztal mögött ül, cigarettázik, kékes dohányfüst kavarog a lámpafényben. Béla belép, megáll, köszön.

BÉLA

Kezét csókolom, Erődi Béla vagyok. Tudtommal kegyednél kell a felvételem ügyében jelentkezni.

GŐZ

Jó napot. Tartsa meg a kézcsókját. Az a világ elmúlt, amikor így köszöntek.

BÉLA

Igenis.

GŐZ összehúzott szemmel hosszan méregeti, végül ingerülten

Ismerjük a múltját. Szóba se állnék magával, ha nem Schüller igazgató küldi. Szerencséje, hogy a szocializmus építéséhez szükség van a magafajtára. Termelni kell. Arról beszéljen, mivel akarja a vállalat megbízni.

BÉLA

Kedves asszonyom...

GŐZ

Erről az urizáló megszólításról is szokjon le! Magának kartársnő vagyok!

BÉLA

Ahogy óhajtja.

GŐZ

A kérdésre feleljen. Mi lenne a dolga a vállalatnál?

BÉLA

Két értékes ipari növényvel: az indiai hócsalánnal és a luffatökkel foglalkoznék.

GŐZ

Mi a fene az a hócsalán? Kell hozzá hó is?

BÉLA

Minden elvetett maghoz, de ez csak a neve. Nos, a hócsalán rostja felettébb sokoldalúan hasznosítható. Kartársnőt érdekli a története?

GŐZ

Mondja, de röviden. Nem érek rá magával foglalkozni egész nap.

BÉLA

Akkor a lehető legrövidebben.

GŐZ

Persze semmit se próbáljon elhallgatni. Szerencséje, hogy megúsza az igazoló eljárást, de ha szükséges, bármikor újra elővehetjük.

BÉLA **közelebb lép**

GŐZ

Maradjon ott, ahol van!

BÉLA

Ahogy óhajtja. A hócsalán a világ egyik legértékesebb növénye. Már az ókorban is annak tartották. A rostjából készült a fáraók múmiáinak gyolcsa, ma pedig a japán gyöngyhalászok hálója és sok más.

GŐZ

Fáraók?

BÉLA

A régi Egyiptom uralkodói voltak. A tetemüket a legfinomabb és leginkább időtálló anyagba tekerték. A gyöngyhalászathoz is a lehető legtartósabb háló kell. A háborúban a hócsalán rostjából fonták a brit hadsereg ejtőernyő-köteleit. Ruhaanyagának is kiváló.

GŐZ

Nocsak! Az angol imperialisták is foglalkoznak vele?

BÉLA

Olcson természetű, roppant értékes anyag. Mint említettem, több mint háromezer éve használják.

Olyan régi, mint a piramisok.

GŐZ **kíváncsian előre hajol**

Mik azok? Maga látott már piramist?

BÉLA

Képen láttam, kedves kartársnő. Óriási építmények. Azokba temették az egyiptomi uralkodókat. Amikor egy piramist feltártak, megtalálták a fáraó múmiáját és a gyolcs, amibe tekerték, ép volt. Kibírta az évezredek.

GŐZ

Ne mondja!

BÉLA

Sokkal tartósabb, mint a gyapot, a len, vagy bármi más.

GŐZ

A dolgozó népnek épp erre van szüksége. Ha az angol imperialistáknak megfelel, nekünk is. Schüller igazgató kiscgazda, úgyhogy nem soká marad a helyén. Közlöm, mi a dolga. Ebből az anyagból termeljen minél többet. Ha jól dolgozik, elfelejtjük a múltját. Magán tartjuk a szemünket, úgyhogy meg se próbáljon szabotálni. Próbaidőre felvesszük, havi ötszáz forint fizetéssel. Menjen vissza a vállalathoz és becsülje meg magát.

BÉLA

Köszönöm, kedves kartársnő. Jó napot kívánok.

Távozik, a színpad elsötétül.

h a r m a d i k k é p

e l s ő j e l e n e t

Szűkös szoba, idősb Erődi-Harrach professzor ágyban fekszik, mellette Béla egy széken üldögél.

PROFESSZOR

Nemsoká elmegyek, fiam.

BÉLA

Ne mondjon ilyet!

PROFESSZOR

Nem olyan nehéz távozni. Sokkal nehezebb a te dolgod. Amióta Iregszemcsén élsz, alig látlak. Arról is keveset tudok, mi történt a csobánkai kerteddel és hogyan úszta meg Schüller igazgató elbocsátását. Egyáltalán, él még?

BÉLA

Meghalt. Miután kitették az állásából, sehol sem

tudott elhelyezkedni. Nem bírta a szíve. A besúgóját nevezték ki az utódává, az meg egy év alatt tönkretette a vállalatot.

PROFESSZOR

Nem sok idő kellett hozzá.

BÉLA

Tudja édesapa, ha az ostobaság találkozik a szorgalommal, mindent tönkretesz. Márpedig az elvtársak felettébb szorgalmasak.

PROFESSZOR **gyöngye hangon, akadozva**

Nem követem az eseményeket, fiam. Inkább arról beszélj, mi történt veled.

BÉLA

Nem akarom a dolgaimmal terhelni...

PROFESSZOR

Már csak az éltet, édes fiam. Tartok tőle, nem soká. Úgyhogy vágj bele.

BÉLA

Miután elbocsájtottak, visszamentem Csobánkára kistermelőnek. Tudja, levendulát, izsópot, zsályát neveltem, lepároltam és teljesítettem a beadást. Amikor a lepárlás is állami monopólium lett, kértem, vegyék el az ültetvényt. Képtelenség volt megélni belőle. Nem sikerült, ám ekkor közbelépett a Gondviselés. Értesítettek a minisztériumból, hogy szükségük van egy szakemberre az iregszemcsei kísérleti gazdaságban. Segédmunkaerő lettem, ami-

hez nem kell végzettség. Azóta ott vagyok „osztályidegen”, de legalább nem „osztályellenség”. Van kenyerem és van munkám.

PROFESSZOR

Hát a hited?

BÉLA

Azt sose veszítem el, édesapa. Színből se tennék ilyen... De hadd meséljek el valamit. Jellemző a mai állapotokra.

PROFESSZOR **nehézkesen felkönyököl**

Hallgatlak, Bélus.

BÉLA

Amikor megérkeztem Daránypusztára – Iregszemcsén nincs vasútállomás – egy jó kiállítású férfi várt a szekérrel. Pap Ferencnek hívják, a háború előtt ő volt az uradalom parádés kocsisa. Köszönt és teke-tória nélkül rákérdezett: Mondja az úr igaz lelkére, kommunista? – Nem, még csak párttag sem – válaszoltam. – Akkor jó! – Mi lenne, ha az lennék? A jóember csak annyit mondott: Az egyik ló lesántulna és az úr mehetne gyalogvást!

PROFESSZOR

Ezek szerint a kommunisták Iregszemcsén sem igazán népszerűek.

BÉLA

Én is úgy látom, édesapa. Ez a Pap nevű kocsis az ottani pártsejt elnöke. Még Schüller léptette be a

szocdemek közé, hogy megóvja. Amikor egyesültek a kommunistákkal, szegény Pap Feriből bolsevik lett. Van egy jó történetem róla, ha érdekli édesapát.

PROFESSZOR

Minden érdekel fiam, ebben a nyomorult állapotban is. Eggyel több értesülést viszek a másvilágra.

BÉLA

Kérem a Jóistent, tartsa meg édesapát. Akkor mondom. Munkaidő után Varga bácsi, a párttitkár gyűlést tartott. A *Szabad Nép* című lapból olvasott valami cikket. Pap Feri félrekapott kucsmával a fején hallgatta. Belépek, meglát, erre nagyot köszön:

Aggyonisten, jó estét! Mire Varga bácsi: Ejnye elnök elvtárs! Hogy lehet így köszönni a népi demokráciában? Mit szólna ehhez Rákosi elvtárs? Erre

Pap Feri: Nem tudom, nem beszéltem vele!

PROFESSZOR **krárogva nevet**

Ez jó! Nehéz túljárni a földműves eszén. A paraszti furfang megtanít a túlélésre.

BÉLA

Épp ezt próbálom elsajátítani. Van egy besúgónk. Beszervezték, nem is titkolja. A másik besúgó, a falu párttitkára sokkal veszélyesebb. Borbély volt, az összes pártot megjárta. Ez a fickó jelentett fel kémkedésért és szabotázsért. Kihallgattak, de sikerült

megúsznom. Még azt is elfogadták, hogy nem vagyok hajlandó belépni az MDP-be.⁶ Tudják, hívő keresztény vagyok. Nem akarják, hogy az elvtársakat a vallással mételyezzem.

PROFESSZOR

Tudnak a cserkészmúltadról is?

BÉLA

Mindent, édesapa. Dehát kisember vagyok én... Hadd meséljek egy jellemző másik esetet. Egyik kollégám Wass Endre, Wass Albert gróf apja.

PROFESSZOR

Az erdélyi íróé?

BÉLA

Igen. Többek közt ezért lett szálfka az elvtársak szemében. Kiváló szakember, de ez számít a legkevésbé. Folyton ki akarták rúgni, végül egy buta hazugság mentette meg. Egy helybeli asszony azt állította, Wass Endrét maga a miniszterhelyettes védelmezi, mert az egyetemen évfolyamtársak voltak. Eltekintve a két ember közti huszonöt év különbségtől és attól, hogy a miniszterhelyettes egyetemre sose járt, a vád rá nézve igen veszedelmes. Így hát a rágalomért az elvtársnőnek pártfegyelmi adatott, Endre barátom pedig ismét megmenekült. Így megy az új urak közt, édesapa.

PROFESSZOR

Mulatságos, hogy közben folyvást a szabadságot emlegetik.

BÉLA

Még köszönni is így kell: *Szabadság!*

PROFESSZOR

Engem a nyilas köszöntésre emlékeztet.

BÉLA

Kitartás. Hál' istennek egy évig sem tartott, de érzésem szerint ötven is kevés lesz ahhoz, hogy a kommunisták ne rájuk hivatkozzanak. Holott természetek párttag nyilas volt, köztük az engem denunciáló borbély.

PROFESSZOR

S még ezek hirdetik a permanens forradalmat.

BÉLA

Tudja édesapa, a vezető elvtársak jól fizetett főfoglalkozású hősök. Feltéve, hogy mások viszik a bőriket vásárra. Rákosi és Gerő ÁVÓ⁷ nevű terroraluklata jórészt tanulatlan parasztyerekekből áll. Édesapa és a munkatársai a földművesek fiait képezni akarták és földet, szerszámot adni a kezükbe, míg ez a rendszer a parcellákból téeszt csinált, a legényeket elkergette a gazdaságból, felfegyverezte és naponta veri beléjük a marxista-leninista ideológiát. Belátom, a hivatásos szabadságharcosoknak is kell enniük, de csodálom, hogy ebben a nagy

egyenlőségben nem jut eszükbe megkérdezni: kellenek az elkobzott rózsadombi villák? Kellenek a vadászházak, a lefüggönyzött állami kocsi, a luxus szanatóriumok, a zárt üdülők? A megyei vezetők nálunk Iregszemcsén is külön kasztot képeznek.

PROFESSZOR tünődve

Többek közt társadalomelmélettel foglalkoztam. Így hát mindig is tudtam, a népi demokráciának nevezett politikai formáció – ha uralomra jut – a legkíméletlenebb kasztrendszerrel valósítja meg.

BÉLA

Hát még ha édesapa ismerné a kitelepítettek körülményeit... Valóságos páriák. Arisztokraták, nagypolgárok, de középosztálybeli értelmiségiek és a régi világ alacsony rangú tisztviselői, sőt azok hozzátartozói is ólakban, istállókban laknak. Cselédmunkát végeznek ingyen vagy éhbérért. Nem értenek hozzá, de nem is az a cél, hogy termeljenek. A rendszer el akarja őket pusztítani. Holott óriási többségük szaktudására, tapasztalatára szükség lenne. Nem tudok elég hálás lenni a sorsnak, hogy a testvéreim Nyugaton maradtak. Tamás öcsémet mint huszár századost, amennyiben hazajön, talán kivégzik, de semmiképp sem ússza meg a gulágot.

PROFESSZOR

Ha tudnád, mennyire hiányoznak... Édesanyáddal együtt.

BÉLA

Nekem is, édesapa.

PROFESSZOR **merengve**

Visszatérve a mondottakra: egyvalamit jól megtanultak a kommunisták.

BÉLA

Mire gondol?

PROFESSZOR

Arra, hogy a hatalom mit sem ér, ha nem lehet visszaélni vele.

BÉLA

Ebben sok évezredes tapasztalatot szerzett az emberiség. Van honnan meríteni. Bár úgy vélem, míg a hatalom régebben egyesek, akár egész társadalmi csoportok gyarapodására szolgált, ma a francia forradalom óta meghaladott utópiákkal kísérletezik. Ez a rendszer fejlődésképtelenségével és az ország rohamos elszegényedésével jár. Egyik réteget vagy osztályt felemelni a másik rovására a lehető legrosszabb mindenkinek.

PROFESSZOR

Mit is mondott erről XIII. Leó enciklikája? Tudod, amelyik a munkásság tarthatatlan helyzetéről szól.

BÉLA

Korábbi munkám miatt ismerem, de nemcsak onnan. Gyakran idézték nekünk, cserkészeknek is. Jó rég, 1891-ben íródott, de változatlanul érvényes. A

körlevél a keresztényszociális mozgalom eszenciája. Szembeszegül a marxizmussal és állást foglal a kíméletlen profithajza ellen. Ha érdeklí édesapát: az enciklika megfogalmazásában két kiváló társadalomtudós vett részt. Az egyik egy jezsuita lapszerkesztő, Matteo Libertatore, a másik Tommaso Zigliara bíboros. Az írás két alapgondolata a szakszervezetek által követelt minimálbér, és egy intelem a tőketulajdonosoknak.

PROFESSZOR sóhajtva

Idézd fel, Bélus.

BÉLA

A földi javak *szolgálgják*, ne *uralják* az embert.

PROFESSZOR

Ez szépen van mondva, de rajtad nem segít.

BÉLA

Segítek magamon, édesapa. Iregszemcsén annyi dolgom van, hogy alig győzöm. Az igazgató épít a nyelvtudásomra. Szakmunkákat fordítottat, könyvtári adatgyűjtést végeztet, így aztán kitanulom a növénynevelést. Fénykísérleteket is végzünk és fotózunk. Megtapasztaljuk a természet csodáit. Be-pillantás a teremtés művébe.

PROFESSZOR

A munka mellett nincs más, ami leköt?

BÉLA

Jó, hogy kérdi, édesapa. A faluban szerveződött

egy kultúr csoport. A gépállomás igazgatójától kaptunk egy üres parasztházat. A fiatalokkal betanultuk a *Csárdáskirálynőt*, végül az én rendezésemben be is mutattuk. A siker nyomán felkértek, hogy Vörösmarty halálának százéves évfordulójára szervezzek egy irodalmi estet. Zongorakísérettel előadtuk a *Szép Ilonkát*, a *Vén cigányt*, s még néhány szerelmi költeményt, hazafias verset és bordalt.

PROFESSZOR

Jó lett volna ott lenni, de ágyhoz vagyok kötve. Bár aminek te örülsz, annak én is, drága fiam.

BÉLA

Volt még egy élményem, a háború óta először.

PROFESSZOR

Mielőtt elmeséled, igyunk egy teát. Csalánfőzet, de a semminél több. **felkönyököl és gyöngé hangon kiszól** Mária, kedves! Befáradna?

Belép a házvezetőnő a régi fehér kötényben, ropogásra vasalt blúzban, csöppet meghajol.

MÁRIA

Parancsoljon, méltóságos uram.

PROFESSZOR

Hiába kérem, ne szólítson így. Kegyed úgyszólván családtag. Szegény feleségem és a másik két fiam is annak tekintették.

MÁRIA

Köszönöm, de így szoktam meg. Ne haragudjék, de én már nem változom.

BÉLA

Minden megváltozott ebben a szép új világban.

MÁRIA

Az Erődi-Harrachok nem.

BÉLA

Dehogynem. Még a nevem is. Munkába állásomkor '48-ban Schüller igazgató azt tanácsolta, hogy csak az Erődít használjam, mert a kettős név gyanús.

Nemesi származást sejtet. A doktori címem is titkolom. Bemutatkozáskor csak annyit mondok: Jó reggelt, jó napot, jó estét, Erődi Béla vagyok, a kísérleti gazdaság dolgozója.

MÁRIA

Értem. Mivel szolgálhatok, méltóságos uram?

PROFESSZOR

Volna kedves hozni egy teát?

MÁRIA

Ahogy parancsolja. Cukorral vagy mézzel?

PROFESSZOR

Ez hihetetlen... Honnan szerzett mézet, kedves Mária?

MÁRIA

A misén találkozgatok egy bejáró falusi asszonnyal. Van néhány kaptárunk. Említettem, hogy a méltóság-

gos úr beteg, jót tenne egy kis méz, erre hozott egy csuporral.

PROFESZOR

Kérem, a nevemben köszönje meg. Sajnos nem áll módomban viszonzni.

MÁRIA

Hozom a teát. **elsiet**

BÉLA

Erről is eszembe jut egy történet, édesapa. A gazdaság legértelmesebb dolgozója egy Pap Gizella nevű menyecske. Nemrég volt az esküvője, nyolcvan vendéget hívott. Már-már belekanalaztunk a levesbe, erre az ifjú feleség: Ne egyenek az elvtársak, előbb imádkozzunk! A teremben vágni lehetett a csöndet, majd mindenki felállt és elénekeltük a *Himnuszt*. Maga az ima szó is félelmet keltett, de a falusiak leküzdötték. A többség részt vett a templomi esküvőn is.

PROFESSZOR

Mária szerint a Szent Imre Plébánia jóformán elnéptelenedett. Az emberek visszahúzódnak. A hívek közt fiatalokat alig látni. Mindenkit megfigyelnek, úgyhogy a misét főleg idősek látogatják, akiknek nincs vesztenivalójuk.

BÉLA

Faluhelyen nem ennyire erős az ellenőrzés. Egyesek a plébánosnak köszönni sem mernek, de az elv-

társak közt is vannak, akik titokban felkeresik a templomot.

PROFESSZOR

Farizeus viselkedés.

BÉLA

Inkább túlélés, édesapa. Ha a mi életünkben talán nem is, de a terrorra alapozott rendszer előbb-utóbb véget ér. Amennyiben hamarabb, kell, hogy legyenek tanúk és szükség lesz szakemberekre, akik sínre teszik az ország mozdonyát.

PROFESSZOR

Én már nem érem meg. Mi lett a cserkész társaidal?

BÉLA

Szétszóródtunk. Sokan meghaltak, másokat bebörtönöztek. Ennek ellenére hiszek a cserkészlet feltámadásában.

PROFESSZOR

Na és addig?

Megjön Mária, tálcán hoz két csésze teát, leteszi, távozni akar.

PROFESSZOR

Kérem, hozzon még egy csészét. Szeretném, ha együtt teáznánk.

MÁRIA

Nem illő, méltóságos uram.

PROFESSZOR

Mint említettem, családtagnak tekintjük. A fiam épp a terveiről kezd beszélni. Hátha kegyedet is érdekli, kedves Mária.

A házvezető nő bólint, elsiet, visszatér egy csészével, tölt, majd lehajtott fejjel egy székre ereszkedik.

BÉLA

Nos... A minisztérium be akarja vezetni a talajvédő gazdálkodást. A nagyüzemi termelés miatt a lejtős területeket pusztítja az erózió. Csökken a hozam, a lemosott föld eltömi a csatornákat, vízmosások keletkeznek. Kevesen tudják, hogy az emberiség kenyere egy alig harminc-ötven centis humuszréteg biztosítja. Édesapa egyik tanítványa hív a Minőségvizsgáló Intézetbe. Talajvédelmi technikus lennék.

PROFESSZOR

Tudom, ki lehet az illető. Jánosy Andor, ugye?

BÉLA

Így emlékszik a tanítványaira?

PROFESSZOR **mosolyogva**

Ők voltak az én újoncaim, ahogy nagyapádnak a gimnazisták.

BÉLA

Ráadásul, ha szerencsém van, Csobánkára helyeznek. Az én dolgom lesz a falu külterületének talajviszonyait feltérképezni. Hazajövök, édesapa.

MÁRIA

Hála a Jóistennek, ifiúr!

BÉLA

Ifiúr? Negyvenhárom évesen már rég túlhaladtam. De nem érzem magam vénnek. Olyasmi lelkesedést érzek, mint cserkész koromban.

PROFESSZOR

Látom, megint valami újba fogtál.

BÉLA

Angol, francia, német, spanyol, portugál szakanyagokat kell fordítanom. Ez ad kenyeret, de nemcsak nekem, másoknak is.

PROFESSZOR

Add meg a mi mindennapi kenyerünket ma...

BÉLA

És holnap is, ha jól csinálom. Ahogy a Bibliában áll: az Ige testté lőn.

A színpad elsötétül.

n e g y e d i k k é p

e l s ő j e l e n e t

Idősb Erődi-Harrach pokrócba takarva egy karosszékben ül, maga elé mered, borostás arccal, viharkabátban belép Béla. Az öreg, lámpás rádióban Beethoven Sors szimfóniája szól, az utcáról fegyverropogás, robbanások hallatszanak.

BÉLA

Jó napot, édesapa! Alig bírtam ide vergődni. A forradalmárok lőnek az oroszokra, azok tankokkal mindenkire. Látom, hál' istennek jobban érzi magát. Hol van Mária?

PROFESSZOR

Kenyérért ment. Nem tudtam róla lebeszélni.

BÉLA

Mentem volna én. Remélem, nem esik bántódása.

PROFESSZOR

Bízom benne. Mondj valamit az eseményekről. Nagyon elfajulhattak, ha meg se borotválkoztál.

BÉLA

Vitaestekkel kezdődött a Petőfi Körben. Párttagok és párton kívüliek egyaránt összegyűltek, főképp közgazdászok és egyetemisták. Közben bemutatták Németh László drámáját, a *Galileit*. A Rádióban Gerő fenyegetőzött, majd az épületet megostromolták, végül Mindszenty hercegprímás beszélt egyenes adásban.

Újabb robbanás, géppisztolysorozat hallatszik.

PROFESSZOR *sóhajtva*

Tudom, Mindszenty bíborost kiszabadították. A beszédét én is meghallgattam. Egyébként tizenegy éve ért véget a második világháború.

BÉLA

Hamar vége lesz ennek is. Az oroszok házról-házra járnak. Az utcán mindenütt halottak. Alig úsztam meg. Egy katona idefelé jövet rám fogta a géppisztolyát.

PROFESSZOR

Mi történt a munkahelyeden?

BÉLA

Forradalmi bizottságot választottunk. A kommunis-

ták felszívódtak, de kezdenek visszaszivárogni. Én lettem a szakszervezeti csoport elnöke, de ez afféle pünkösdi elnökség. Míg itt vannak az oroszok, nem lesz semmiféle kibontakozás. Márpedig itt vannak és itt is maradnak.

PROFESSZOR sóhajtva

Jobb lenne, ha Nyugatra mennél az öcséid után. Féltelek.

BÉLA

Nem hagyom itt édesapát, s az országot sem. Bár a kommunisták szerint a magamfajtára semmi szükség, attól még szükségem lehet a hazámra. Édesapa erre mondaná: nagy szavak, de akkor is így érzem.

PROFESSZOR

Inkább igaz szavak.

Nyílik az ajtó, belép Mária.

MÁRIA

Megjöttem, méltóságos uram. Hál' istennek az ifjúr is megjött. Sikerült kenyeret szerezni.

PROFESSZOR megkönnyebbülten

Fő, hogy megúsztá, kedves! Mi a helyzet az utcán?

MÁRIA

Az oroszok lövik a Gellért-hegyet. A Körtéren és a Szent Imre herceg úton láttam egy csomó halottat.

PROFESSZOR

Vagyis a Villányi úton.

MÁRIA

Én már csak a régi nevén hívom. Nekem a Ménesi út is Nagybaldogasszony útja. Sose fogok megbátározni ezekkel az új nevekkal.

BÉLA

Attól tartok, bőven lesz rá ideje, kedves Mária.

MÁRIA

Én azt nem tudom... De attól félek, doktor úrnak igaza van. Míg sorba álltam, hallottam egy viccet. Elmondhatom?

BÉLA

Csak tessék.

MÁRIA

Hát, hogy mi volt eddig a leghosszabb dúlás.

BÉLA

Mi?

MÁRIA

A tatárdúlás, a törökdúlás és a felszaba-dúlás.

PROFESSZOR

Én is úgy vélem, hosszú dúlásra kell berendezkedni. Nekem nem, de neked Béla, muszáj kitartanod.

BÉLA

Azon leszek, édesapa. Az elvtársaknak van egy jelzavuk: *éberség*. Ha nem tartóztatnak le, dolgozom tovább. Nemcsak a túlélés végett, hanem mert fe-

lettébb érdekel a fordítás és a kutatómunka. Ebbe a kettőbe nehéz belekötni.

PROFESSZOR

De nem lehetetlen.

BÉLA

A sorsát senki sem kerülheti el, édesapa.

A színpad elsötétül.

H A R M A D I K F E L V O N Á S

e l s ő k é p

e l s ő j e l e n e t

Dr. Párdányi Miklós gimnáziumigazgató irodája nagy asztallal, fotelekkel, a falon feszülettel, II. János Pál pápa képével és a ciszterci rend címerével, jobbra, az ablakokkal szemben vetítövásznon. Béla belép, az igazgató feláll, elé siet.

PÁRDÁNYI

Isten hozta, kedves doktor úr! Hogy áll a cserkészet? Amióta az elődöm engedélyezte a toborzást...

No de foglaljunk helyet. **a fotelekhez lépnek, leülnek**

BÉLA

Kérem, szólítson Bélának. Rég nem használom a címem.

PÁRDÁNYI

Ha megengedi, a korához illőn Béla bácsinak.

BÉLA

Túl a hetvenen az vagyok. Nos, jártam igazgató úr elődjénél is. Történelemtanárként '89-ben ráébredt az átalakulásra. A gimnázium KISZ-szervezetét⁸ irányította, úgyhogy az ifjúság befolyásolásához volt némi köze. Szerinte évek óta számítani lehetett a rendszerváltozásra.

PÁRDÁNYI

Könnyű utólag előre látni. Mindenesetre az ő idején került sor az első fogadalomra. Hányan voltak akkor?

BÉLA

A József Attila Gimnáziumból négyen. Nem sok, de az elvetett mag kikél. Amióta ismét Szent Imrének hívják, jócskán meggyarapodtunk. A fogadalmat egy ideje a szabadban, saját táborainkban tesszük le – az elsőt a pilisszentkereszti kolostor romkertjébe szerveztük. De mint tudja, a legelsőre itt, a gimnázium dísztermében került sor. Hoztam néhány fotót. Érdekli?

PÁRDÁNYI

Örömmel megnézem.

Béla kopott irattáskájából előkotor egy paksamétát, képeket vesz elő, átadja. A vetítövászonon a fotók sorra megjelennek.

PÁRDÁNYI

Eleinte milyen kevesen voltak, ám azóta...

BÉLA

Lékai bíboros jelmondata volt: *Succesa virescit*.

Ezer éve ugyanezt használják a bencés szerzetesek.

PÁRDÁNYI **bólint**

A megnyesett fa kizöldül. Gondolom, a cserkészek az elmúlt évtizedekben alaposan megfogyatkoztak.

BÉLA

Állítólag az ötvenes években egy ideig létezett a földalatti cserkészmozgalom, míg a vezetőiket sorra kivégezték vagy bebörtönözték. Én '56-ig vidéken dolgoztam. Semmit se tudtam róluk. Csak arról értesültem, hogy a cserkészlet maradványait Kádárék végleg felszámolták.

PÁRDÁNYI

Hogy sikerült újjászerveződni?

BÉLA

Még csak az elején tartunk. A német filozófia fenegegyereke, Nietzsche szerint mind a vélt, mind a valószínű hatalom kettős természetű. Ez a gondunk mostanság.

PÁRDÁNYI

Én a históriát tanítom, Béla bácsi a maga módján alakítja. Tanárok voltak a szüleim és a nagyszüleim is. Úgyhogy érdekel, mit ért Nietzsche a kettősség alatt.

BÉLA

A lelket nemcsak a hatalom torzítja el. Ártalmas annak akarása is, egy diktatúrában a lehető legveszedelmesebb. Akiben a rendszer nem bízik, ellehetetleníti vagy elpusztítja. Majd az inga visszalendül. Hirtelen előkerülnek azok, akik valami sérelmet szenvedtek és elégtételre vágnak. Mindegy, milyen áron, fő, hogy a hatalmat visszaszerezzék.

PÁRDÁNYI

Akár a háború. Csata előtt a hősök kevesen vannak, utána megszorodnak.

BÉLA

Ez a kisebb gond. A nagyobb az, hogy a cserkészlet feltámasztói közé befurakodtak a hatalommániások, és a közönséges ügynökök. Volt szerencsém hozzájuk '56 előtt és azután... Holott más a mi szellemiségünk.

PÁRDÁNYI

Mire gondol?

BÉLA

Arra, hogy cserkésztsztnek lenni nem hatalom kérdése, hanem vállalás. Olyan ez, mint a pedagógus pálya. A fiatalokat nem egzecírozni, hanem oktatni és nevelni kell. Nagypám tankerületi főigazgató volt, apám egyetemi professzor, de egyikük sem szerette, ha méltóságos úrnak szólították.

PÁRDÁNYI

Amit mond, nem igazán lep meg.

BÉLA

Engem sem, de némelyek hozzáállása keserves csalódás. Mi a gyerekekkel a szentendrei múzeum romkertjében munkával kerestük meg a sátrakra valót. A tábortűz mellett elhangzott egy kérdés: *Miért szeretlek téged?* Nem az, ki mit akar vagy mire vágyik, hanem, hogy miért vonzódik a másikhoz? Döbbenetes lelki energiák szabadultak fel. A válaszból kiderült, hogy a cserkészlet nem más, mint a fiatalok szeretetközössége. Ha tehát igazgató úr megkérdezné, mik vagyunk, ezt mondanám.

PÁRDÁNYI

Na és a kaland? A táborok?

BÉLA

Az életünk szerves része. Összetartozás, próbatételek, hitvallás... Világszerte meglehetősen összetett a cserkészmozgalom. A magyar különösen, hisz most talál rá önmagára, de nem a régi módszerekkel. Fizikai és lelki felkészítésről van szó. Vannak a vizi-cserkészek, az íjászok, azoknak csapatparancsnokai, tábor-raj és őrsparancsnokai. Történelmi ismereteket szereznek, elsajátítják a térképolvasást, a szabadban tájékozódást, az elsősegélyt, a hegymászást, a tűzrakást, a bográcsban főzést, mindenféle jártasságot, de a közösség a legfontosabb. Többen

többre megyünk, de ehhez hivatott vezetőkre van szükség. Ilyeneket akarok képezni.

PÁRDÁNYI

A história hogy jön ide?

BÉLA

Felelevenítünk egy-egy jeles eseményt. Hadd mondjak példát. Ha érdekli, erről is hoztam fényképeket.

Kivesz egy újabb paksaméta fotót, az asztalra teszi, Párdányi lapozgatja, a felvételek a vásznon váltakozva megjelennek.

BÉLA

A királyréti táborban eljátszottuk Szent István koronázását. Nyolcvanöt fiúból és lányból állt a király udvartartása. Szomoron Szent László katonáiként vonultunk fel. Az őrsök lovagi küzdelmet vívtak, végül a győztes „a tábor lovagja” lett. Borsodivánkán a csapat előadta az 1848-as reformországgyűlést. A rendtartást annak szabályai szerint alkottuk meg, majd a gyerekek letették a honvédtiszti esküt.

PÁRDÁNYI

Erős az ön hite Béla bácsi. Sőt, inkább küldetéstudatnak nevezném.

BÉLA

Ha apám élne, erre azt mondaná: *nagy szavak*.

Mindenesetre tény, hogy hit nélkül nem megy. Ezért minden táborozáskor sor kerül egy lelki napra. Eljön a plébános és miséznek. Sokat jelent, hogy a csapatba belépett egy fiatal ciszterci szerzetes. Persze a protestáns cserkészeknek lelkészt hívunk. Mint említettem, kedves igazgató úr, a közösség-építés hit nélkül nem lehet sikeres. Hinni a teremtet akaratban, önmagunkban és másokban... Ez a cserkészmozgalom lényege. Erről szól a cserkész tízparancsolat.

PÁRDÁNYI

A táborban együtt vannak lányok és fiúk. A kísértést hogyan küzdik le?

BÉLA **mosolyogva**

Apámnak erre is volt egy mondása: *A rosszak muzsikájához elég, ha a jók befogják a fülüket.* Ezt a kérdést egyszer feltette a feleségem is. Ugyanezt válaszoltam, és azt, hogy jó a hallásom.

PÁRDÁNYI

Elfogadta?

BÉLA

Vesztes csatát sose akartam megnyerni, kivéve a feleségemmel folytatott vitákat. De a végén mindig egyetértünk. Tudja, kedves igazgató úr, ütközetekben fontos szerepet játszik a hátország. Sokat vagyok a csapatokkal, őrsvezetőket képzünk, cserkészbált szervezünk, állami gondozott gyerekekkel

foglalkozunk. Adrienne nélkül nem tehetném, de hál' istennek mindenben támogat.

PÁRDÁNYI

Én mit tehetek, Béla bácsi? Cserkész ugyanis a koromnál fogva nem lehetek.

BÉLA

Egy kérésem volna, ha nem okoz gondot.

PÁRDÁNYI

Amennyiben módomban áll, teljesítem.

BÉLA

Nagyobb helyiségre lenne szükségünk. Egyre többen vagyunk, a régiben alig férünk el. A Szent Imre csapat 135 fogadalmas tagból és 19 újoncból áll. Fele lány, fele fiú. Saját újságot adunk ki, sportjátakat vásároltunk, zászlót készítettünk, részt veszünk a Balaton átúszásában. Egyre mozgalmasabb a cserkészélet. Hálásak lennénk, ha az összejövetelinkhez egy termet kaphatnánk. Vagyonunk nincs, támogatónk alig van. Ebben az ügyben bátorkodom igazgató úrhoz fordulni.

PÁRDÁNYI

Ha csak ennyi kell, megoldható. Az önök közösségi céljaiban a gimnázium partner. Úgy vélem, a cserkészlet hatékony pedagógia. Nincs más kérése?

BÉLA

Ez minden, igazgató úr. S ha már ilyen segítőkész, megköszönnénk, ha eljönne a nyári táborunkba és tartana egy előadást.

PÁRDÁNYI

Örömmel vállalom. Sőt, ha hívnak, eljárrok az özszejeveteleikre. Nekem is van mit tanulnom.

BÉLA

Tudja, mit vésnek a jó pap fejfájára?

PÁRDÁNYI

Nos?

BÉLA

Tanulmányait befejezte. Vagyis holtig tanulunk.

Nos, ha megbocsát, tovább nem tartom fel. **feláll, kezét nyújt** Köszönöm a segítségét. Isten Önnel.

A színpad elsötétül.

m á s o d i k k é p

e l s ő j e l e n e t

Szegényesen berendezett helyiség a Cserkészszövetségben. Béla és három idősebb, illetve középkorú cserkész vezető kopott asztal mellett ülnek, a falon feszület, Nagy-Magyarország térkép, az asztalon iratok egy ócska bakelit telefontal.

BÉLA

Kedves barátaim. Engedjétek meg, hogy röviden összefoglaljam, miben látom az újjászervezett magyar cserkészzet néhány alapvető problémáját.

VEZETŐ 1 középkorú férfi, ingerülten

Nem először halljuk, Béla bá'! Megbocsásson, de örökké ugyanazt ismételgeti!

VEZETŐ 2

Túl nagy érdemeket tulajdonít saját magának. Tiszteljük a korát és a tapasztalatát, de kétezerhármát

írunk. Elgondolásai enyhén szólva korszerűtlenek. Azok az idők elmúltak, amikor hasznosak lehettek a maga módszerei.

BÉLA

Szabad tudnom, mennyiben korszerűtlenek?

VEZETŐ 2

Kezdjük Béla bá' kifogásaival. Maga szerint gyöngék vagyunk, nincs pénzünk, az anyagi csőd szélén tántorgunk. Továbbá az állítja, kudarcba fúlt az általunk rendezett európai cserkészvezető konferencia. Közli velünk, hogy a magyar cserkészlet koldul. Mégis miért? A tagdíjak elmaradnak, a támogatók szintúgy. Még a közüzemi számláinkat sem tudjuk kifizetni.

VEZETŐ 1

Irreális terveket szőni, nagyokat mondani mi is tudunk!

VEZETŐ 3 **idősebb, őszhajú, régimódián elegáns férfi**

Uraim, hagyjuk felelni Bélát! **rápillant**

Mondd, kérlek.

BÉLA

Akkor, ha megengeditek, válaszolok. Kezdem azal: támogatásra csakis tartalmas programmal bíró társadalmi szervezetek számíthatnak. Nem azok, akik örökké a szegénységüket panaszolják. Működési költséget csak meggyőző működés alapján lehet kérni. Ehhez képest évek óta vegetálunk. A csa-

patok jó részéről azt sem tudjuk, hogy léteznek-e.
Bár az elnökség egy része mindent megtesz...

VEZETŐ 1

Mi az, hogy egy része?

VEZETŐ 2

Maga szerint mi nem tartozunk közéjük?

VEZETŐ 3

Kérem uraim, hagyjuk a személyeskedést!

VEZETŐ 2 **dühösen felugorva**

Jó, hogy Béla bá' nem nevezi a vezetést semmittevőknek!

BÉLA csöndesen

Nem vezetésről, hanem szolgálatról van szó, amit néhány cserkésztsízt szem elöl tévesztett. Ám erről az útról vissza lehet térni. A háború előtti parancsnokaink nem hatalmat akartak, hanem cselekvést, ezért voltak sikeresek. Ehhez képest mi a programunk ma? Legyen szabad kimondanom: kunyerálás.

VEZETŐ 1

Csak nem a háború előtti viszonyokat akarja feltámasztani?

BÉLA

Szó sincs róla. Épp az ellenkezőjét javasolom.

VEZETŐ 1

Vagyis?

BÉLA

A megújulást.

VEZETŐ 2

Ezt már hallottuk ezerszer. **gúnyosan** Nekem is legyen szabad kimondanom: a kedves kolléga ismétli magát.

VEZETŐ 1

Béla bá' tervei irreálisak. Létezni is alig tudunk, nem újabb vállalkozásba kezdeni. Amit ön akar, alkalom a felsüléshez.

BÉLA

A csapatokat azért nem tudjuk összefogni, mert nem látnak maguk előtt távlatokat. A szövetségnek egy ideje nincsenek értelmes céljai. A túlélés nem cél, csak egy átmeneti állapot.

VEZETŐ 1

Ezt is hallottuk ezerszer!

VEZETŐ 3

Kérem, uraim! Hadd fejtse ki Béla barátunk a maga álláspontját!

VEZETŐ 2 **bosszúsan visszaül, Bélára mered**

Krisztusi türelemmel hallgatjuk. Senki se vonja kétségbe az érdemeit, de úgy látjuk, a maga elgondolásai felett eljárt az idő. Nem a korára célzok, de elnézést, az is szerepet játszik benne.

BÉLA

Nézzétek, az egyetlen dolog, amit nem lehet újra

fellelni, az ifjúság és az a lendület, amellyel befuthatjuk a világot. Az valóban a cserkészekre vár, de ehhez keretekre van szükség. A fiatalok egyvalamivel nem rendelkeznek: tapasztalattal. Ezért javasoltam, hogy elsősorban vezetőket képezzünk. Vegyük át a korszerű cserkészlet nemzetközi gyakorlatát, ehhez teremtsünk fórumokat...

VEZETŐ 2

Semmire sincs pénzünk, közben fórumokról álmodozik.

BÉLA

Amin dolgozom, az elsősorban nem anyagi kérdés. A Csobánkán épülő Közép-Európai Cserkészpark a szociális nővérek segítségével a csapatok kétkezi munkája nyomán fog megvalósulni. Tizennégy év telt el a magyar cserkészlet feltámasztása óta. Több száz jól képzett fiatal férfival és nővel rendelkezünk. Ők már alkalmasak a Szövetség vezetőinek is.

VEZETŐ 2

Épp az imént mondta, hogy a mi tapasztalatainkkal nincsenek felvértezve. Mire lenne jó, ha a régi irányítás háttérbe szorulna?

BÉLA

A koromra te hivatkoztál. Van igazság benne. S van egy másik igazság: az, hogy a fiatalok már nemcsak könyvekből és elődeik emlékezetéből me-

ríthetnek, hanem a saját élményekből is. Mi, idősebbek hívtuk létre a cserkészmozgalmat, de lassan át kell adnunk a helyünket. A fiatalok így is tudni fogják, kire érdemes hallgatniuk.

VEZETŐ 2

Jobb, ha megmondja őszintén: a vezetés leváltását, legalábbis átalakítását akarja.

BÉLA

Én a cserkészlet megújulását akarom. Ezért szíves figyelmetekbe ajánlom Karácsony Sándor⁹ írását. A címe: *Magyar észjárás és közoktatásunk reformja*.

VEZETŐ 1 **gúnyosan**

Köszönjük a szíves kioktatást!

VEZETŐ 3

Ejnye, uraim! Béla barátunk nem annak szánta!

VEZETŐ 1

Pedig nagyon úgy hangzott. Többek közt ezért nem közöltük a cserkészlapban Erődi-Harrach úr terjen-gős fogalmazványát.

BÉLA

Nem is értesítettetek az elutasításról. Holott az írás nemcsak a cserkészlettel, hanem az egyetemes magyar ifjúság jövőjével foglalkozik. Sajnálom, de egy szóval sem teszek érte szemrehányást.

VEZETŐ 1

A lapot mi szerkesztjük. Ha nincs más mondanivalója, ég áldja Béla bá'.

Vezető 1 és vezető 2 felállnak, kézfogás nélkül távoznak.

VEZETŐ 3

Ne vedd a szívedre. Nem akarnak rosszat, de nem képesek változni. Úgy fogják fel a vezetést, mint egy életre szóló megbízatást.

BÉLA

Az élet tart, ameddig tart, a vezetés nem. Pozíció nélkül is járom a magam útját. Miniszteri tanácsosból kertész lettem, majd dolgozó egy állami gazdaságban, tudományos segéderő, és így tovább. Sosem izgattak a tisztségek. Egy politikus pár éve azt mondta: *Szolgálok, amíg tudok s amíg szükség van rám.*¹⁰ Erre törekszem, semmi másra.

VEZETŐ 3

Ez jól hangzik, de a cserkészlet nem politizál.

BÉLA

Valóban nem. De hadd idézzek egy régi rómainól...

VEZETŐ 3 **mosolyogva**

A tudás tárháza vagy Bélám.

BÉLA

Apám inkább az volt. Nos hát, Seneca szerint a világ olyan, amilyenek látjuk. Szerintem olyan, amilyené tesszük. Ez a különbség köztem és azok közt, akikkel az imént vitatkoztam.

A színpad elsötétül.

h a r m a d i k k é p

e l s ő j e l e n e t

Hálóhelyiség a csobánkai táborban emeletes ágyakkal, rajtuk fiú- és lánycserkészek üldögélnek, újabbak érkeznek. Béla bá' egy székre telepszik, várja, hogy a beszélgetés abbamaradjon.

BÉLA felemeli a kezét

Ha befejezitek, mondanék pár szót.

FIÚ 1

Csönd legyen! Hallgatjuk Béla bá'!

BÉLA

Sok mindent kell megbeszélünk, de először hadd tegyek fel egy kérdést. Mi az, amit a táborban leginkább hiányoltok?

Hosszabb csönd után elsőként egy lány felel.

LÁNY 1 **zavartan**

Hát... Jók a programok, de nincsenek bulik. Tetszik tudni, Béla bá', valami ilyesmi is kellene.

BÉLA

Így látják a többiek is?

KÓRUSBAN

Igen! Nem! Cserkésztáborban vagyunk, nem tánc-teremben! Lazítani sem árt! A többi cserkészek is buliznak!

BÉLA **megvárja, míg a zajongás elhalkul**

Igazatok van. Szórakozni is kell. Ha megszervezitek, a buli ellen semmi kifogásom. Ezen kívül még mit szeretnétek?

FIÚ 2

Az egyik parancsnok egy cserkész díszalakulatról beszélt. Azt mondta, volt ilyen a háború előtt is.

FIÚ 3

Szép volna! Az öltözékünk is megvan hozzá!

BÉLA

Én ezt másképp látom. A háború előtti cserkészetet nem lehet és nem is érdemes utánozni. A díszelgés üres formáság. A mi szellemiségünk nem a parádében, hanem az összetartozásban és a cselekvésben rejlik. Ehhez kérek javaslatokat. **hosszabb csönd után**

LÁNY 1

Mi lesz a Közép-Európai nagytáborral? Kiket hívnánk?

LÁNY 2

Tervez-e Béla bá' külföldi csereprogramokat?

FIÚ 2

Mikor lesz kész a cserkészpark? Kik támogatják?

Közben belép Emma szociális nővér, az ajtóban megáll.

BÉLA

Sorban válaszolok, de előbb hallgassuk meg Emma nővért.

EMMA

A Cserkészpark ügye megoldódott. Mivel sok munkát fektettek bele, megtarthatják. A Rend, ha voltak is viták, az ifjúságot szívesen látja.

BÉLA

Ez megnyugtató. Számítottunk rá. Ebből az öreg iskolaépületből 140 ágyas szállás lesz. Köszönjük, Emma nővér.

EMMA

Végül is parancsnok úr ugyanazt csinálja, amit mi. Emberekben és emberekből épít templomot.

BÉLA

Amit sose lehet befejezni, ugye?

EMMA

A jelenlévő fiatalok folytatják. Csak ennyit akartam mondani. Isten velük.

Lehajtott fejfel távozik.

LÁNYOK-FIÚK kórusban

Éljen! Sikerült! Most már biztos, hogy miénk a park?

BÉLA

Hallottátok. Ha minden jól megy, istállót és fedett lovardát építünk. A háború előtti tevékenységből egyvalamit érdemes visszahozni: a lovas cserkészetet. Benne van a fogathajtás és a mozgássérültek terápiája is.

LÁNY 1

Akkor beszéljünk a többiről, Béla bá! A nagytáborról és egyebekről.

BÉLA

Máris mondom. Annyi tervünk van, amennyi munkát ad a következő tíz évre. A nagytáborba a Kárpát-medencei cserkészeket hívjuk, vagyis a visegrádi országok és Románia képviselőit. Nemzetköziek vagyunk, egyben patrióták. Létrehozunk egy cserkész alapítványt, múzeumot és archívumot szervezünk, együttműködünk Bőjte atya árvaházával és más szociális intézményekkel. Itt Csobánkán a régi kápolnát ökumenikus templommá és gyűlésteremmé alakítjuk. Az erdei iskolához fedett csarnokot építünk. Szorosabb kapcsolatot teremtünk az európai cserkészmozgalommal. Nagyjából ennyi.

FIÚ 1

Mit szól hozzá a Szövetség elnöksége?

BÉLA

Előbb-utóbb sikerül őket meggyőzni.

FIÚ 1

És ha nem?

BÉLA

Az élet csupa változásból áll. A tiétek különösen.

Az a cél, hogy a dolgok jó irányba változzanak.

Amíg köztetek vagyok, mindent megteszek érte.

LÁNYOK-FIÚK **kórusban**

Mi is Béla bá'! Vagyunk hozzá elegendő!

BÉLA

Tudom, gyerekeim... De hadd idézzem Berzsenyi

Dániel egy sorát: *Nem sokaság, hanem lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat.*¹¹

A színpad elsötétül.

n e g y e d i k k é p

e l s ő j e l e n e t

Béla egyágyas kórteremben fekszik, arca borostás, a takaró alól csövek vezetnek egy csepegtetőhöz, Adrienne, a felesége mellette ül.

BÉLA kedvetlenül

Még borotválkozni sem tudtam.

ADRIENNE

Ha jól tudom, utoljára '56-ban hagytad el pár napra a borotválkozást.

BÉLA

Gyűlölöm az elhanyagoltságot. A külső előbb-utóbb kihat a belsőre. Ezt tanultuk meg a cserkészek közt leghamarább.

ADRIENNE mosolyogva

A szívműtéted után ez a legkevesebb. Hál' istennek

sikerült. A borosta ehhez képest semmi. Különben is ezekkel a csövekkel úgy nézel ki, mint egy szét-szerelt néprádió.

BÉLA

Alig várom, hogy összerakjanak. Lenne dolgom bőven.

ADRIENNE

Egyelőre az, hogy gyógyulj. A csapat minden tagja jobbulást kíván. Üzenik, hogy visszavárnak és kérdik, mikor látogathatnak meg?

BÉLA

Az a professzortól függ. Ha rajtam múlna, máris mennék és folytatnám a csobánkai munkát.

ADRIENNE

Elég munkát ad a gyógyulás. Azután meg kell egyezned az elnökséggel.

BÉLA

A püspökséggel és a szociális nővérekkel már meg egyeztünk. Az a legfontosabb. A többi... Majd csak születik egy jó kompromisszum.

ADRIENNE

Miben áll a nézetkülönbség, Béla?

BÉLA **sóhajtva felkönyököl**

Egyrészt nem mindenkivel van vitám. Másrészt az eseményekben párhuzamos történelmet látunk. A hangsúlyok mindenkinél máshová tevődnek. Szerintem egyszerre két feladatunk van: haladni, köz-

ben önmagunkkal azonosak maradni. Erről eszembe jut Márai Sándor naplójából egy idézet. Kíváncsi vagy rá?

ADRIENNE

Hogyne. Szeretsz idézni, mint édesapád.

BÉLA

Mostanság gyakran eszembe jut. Márai azt írta: *Nekünk már megvan a saját sorsunk. Ha az állampárti időkben valaki áldozattá vált, legfeljebb statisztikai adatként tartották számon. Előtte a hős évszázadokon keresztül megélhette a saját tragédiáját. Én most sem, azelőtt sem készültem tragédiára. Ez tart életben.*

ADRIENNE

Tudom, hogy rendbejössz. A professzor erősen bízik a gyógyulásodban. Szerinte már az csoda, hogy kibírtad a műtétet.

BÉLA

Amíg dolgom van, életem is. Kérlek, mondd meg a csapatnak. Ők a napkelte, én a napnyugta, de bár-hogy alakul, a nap minden áldott hajnalban felkel. Én is felkelek hamarosan.

ADRIENNE

Jó hallani, Bélám. Kell a gyógyuláshoz, hogy ne legyen benned félelem. Nincs is, amíg álmaid vannak.

BÉLA

Kedvesem... Sem az élettől, sem a haláltól nem kell félni. Hát még az álmoktól. Mindig lesznek, akik a mi terveinket tovább álmodják. Erre gondoljunk, és amíg élünk, ezzel aludjunk el minden nap.

A színpad elsötétül.

Vége

Jegyzetek

- 1 Nyisztor Zoltán
- 2 Fialat Magyarország Szövetsége
- 3 Nácibarát politikus, a zsidótörvények egyik végrehajtója,
Rákosi közbenjárására elkerülte a halálos ítéletet.
- 4 A tüntetésen végül tizenkétezen vettek részt.
- 5 Professzor, náciellenes politikus, a Gestapo 1944-ben
Mauthausenbe hurcolta.
- 6 Magyar Dolgozók Pártja (a kommunista párt akkori neve)
- 7 Államvédelmi Hatóság (osztályok)
- 8 Kommunista Ifjúsági Szövetség, 1989-ben megszűnt
- 9 Hírneves bölcselelő, pedagógus és népművelő egyetemi tanár
(1891–1952)
- 10 Antall József miniszterelnöki beiktatásakor elhangzott
beszédéből.
- 11 A magyarokhoz, 1807.

